

ЛАРИСА ДМИТРІВНА БЕРЕЗІВСЬКА: БІОГРАФІЧНИЙ НАРИС

Лариса Дмитрівна Березівська – історик, педагог, бібліотекознавець, провідний фахівець у галузі історії освіти, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України.

Лариса Дмитрівна народилася 21 вересня 1965 р. у м. Переяслав-Хмельницькому (нині – м. Переяслав) Київської області. Після закінчення із золотою медаллю середньої школи № 2 вступила на історичний факультет зnanого в Україні та за її межами закладу вищої освіти – Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (нині – Національний університет імені Тараса Шевченка). У студентські роки вона захоплюється вивченням історії України, здійснює перші наукові розвідки, багато працюючи в бібліотеках та архівних установах, що й сприяло становленню її як науковця.

Успішно завершивши навчання в університеті й здобувши спеціальність історика, викладача історії та суспільствознавства, Лариса Дмитрівна вирішує спробувати себе на педагогічній ниві. Упродовж 1987–1995 рр. працює вчителем історії Петропавлівсько-Борщагівської середньої школи Києво-Святошинського району Київської області. Проте думки про наукову діяльність не полишають її. У 1995 р. вона розпочинає роботу в Інституті педагогіки АПН України на посаді наукового співробітника лабораторії впровадження педагогічних інновацій. Через рік вступає до аспірантури. Завдяки наполегливій та інтенсивній праці, дослідницьким здібностям Л. Д. Березівська в 1998 р. достроково завершує навчання в аспірантурі й захищає кандидатську дисертацію на тему «Проблеми освіти та виховання в діяльності київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – початок XX ст.)» за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник М. Я. Антоненко). Видана за матеріалами дисертації монографія «Освітньо-виховна діяльність київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.)» (1999) стала підґрунтям для науковців у здійсненні подальших досліджень із питань розвитку освіти та педагогічної думки в Україні другої половини XIX – початку XX ст.¹.

¹ Березівська Л. Д. Освітньо-виховна діяльність київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – поч. XX ст.). Київ : Молодь. 1999. 191 с.

Уважаючи своїм нагальним завданням ґрунтовне вивчення історії української освіти, Л. Д. Березівська з 1998 р. до 2014 р. працює в лабораторії історії педагогіки Інституту педагогіки АПН України: обіймає посади наукового, старшого наукового співробітника (1998–2000), завідувача (2000–2003), провідного (2004–2009) і головного наукового співробітника (2009–2014). Упродовж 2003–2004 рр. та 2011–2014 рр. була вченим секретарем Інституту педагогіки НАПН України. Із 2001 р. за сумісництвом викладає різні курси («Історія України», «Українознавство», «Історія освіти та педагогічної думки України», «Історія освітньо-виховних систем» та ін.) у закладах вищої освіти України. Як бачимо, діяльність Лариси Дмитрівни є багатоаспектною: учитель, науковець, викладач, керівник.

Важливою подією стало започаткування в 2001 р. за ініціативи завідувача лабораторії теорії та історії педагогіки Л. Д. Березівської й підтримки академіка-секретаря Відділення теорії та історії педагогіки АПН України (нині – Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України) академіка О. В. Сухомлинської щорічних всеукраїнських історико-педагогічних заходів. Учасники Першого Всеукраїнського науково-практичного семінару «Історія педагогіки у структурі професійної підготовки вчителя» (11–12 грудня 2001 р., м. Київ) схвалили рішення про створення Товариства істориків педагогіки. Із цього часу історико-педагогічні конференції, які гуртують істориків освіти довкола актуальних наукових проблем, стали доброю традицією.

Відповідно до наукової тематики лабораторії історії педагогіки спільно з такими істориками педагогіки, як М. Я. Антонець, Н. Б. Антонець, Л. С. Бондар, Н. М. Гупан, Н. П. Дічек, Н. П. Калениченко, Т. О. Самоплавська, Л. В. Пироженко, О. В. Сухомлинська, Т. В. Філімонова, С. М. Шевченко, М. Д. Ярмаченко та ін. Лариса Дмитрівна виконувала наукові дослідження Інституту педагогіки НАПН України, зокрема: «Українська педагогіка в персоналіях» (1998–2000); «Розвиток ідей про національну освіту та виховання в творчій спадщині українських педагогів (X–XX ст.)» (2001–2003); «Педагогічні основи реформування шкільної освіти в Україні (середина XIX – перша половина XX ст.)» (2004–2006); «Розвиток новаторських навчально-виховних закладів України у XX ст.» (2007–2009); «Диференційований підхід до організації педагогічного процесу в історії української школи (кінець XIX – перша третина XX ст.)» (2010–2012); «Організація навчального процесу в історії вітчизняної школи: від уніфікації до диференціації (40–80-ті рр. XX ст.)» (2013–2015).

У цей період увага вченої сфокусована на дослідженні розвитку громадсько-педагогічного руху в Україні в XIX–XX ст.; внеску педагогів, громадсько-освітніх діячів у поступ українського шкільництва; діяльності новаторських закладів освіти в Україні; диференційованому підході до організації педагогічного процесу в історії української школи.

Водночас Л. Д. Березівська започатковує новий перспективний напрям історико-педагогічних досліджень – вивчення історії освітніх реформ і контрреформ в Україні. Цій проблемі присвячені монографія «Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті» (2008)² та докторська дисертація «Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті»³, блискуче захищена 2009 р. у спеціалізованій вченій раді Інституту педагогіки НАПН України під науковим консультуванням академіка О. В. Сухомлинської. Розроблена Ларисою Дмитрівною методологія вивчення історії реформування освітньої галузі сприяла отриманню цілісного теоретичного знання про трансформування шкільної освіти в Україні в XX ст. і нині використовується для висвітлення освітніх реформ інших історичних періодів та добору теоретико-методологічного інструментарію історико-педагогічних досліджень певних процесів, феноменів і явищ. Вагомим внеском у розвиток педагогіки стало введення до наукового обігу численних маловідомих і невідомих архівних документів, історичних фактів, пов'язаних з історією реформування шкільної освіти в Україні у XX ст.⁴

Предметом наукового дослідження вченої є також педагогічна біографіка. У працях Л. Д. Березівської розкрито внесок українських освітян, громадських діячів минулого в розвиток педагогічної науки, а саме: А. Д. Бондаря, Л. Д. Булаховського, П. К. Волинського, О. А. Захаренка, А. І. Зільберштейна, О. Р. Мазуркевича, В. І. Масальського, А. П. Медушевського, В. О. Онищука, В. І. Помагайби, С. Ф. Русової, Н. Ф. Скрипченко, В. О. Сухомлинського, І. Ф. Тесленка, І. Г. Ткаченка, Д. О. Тхоржевського, К. Д. Ушинського, І. Я. Франка, П. Р. Чамати, Я. Ф. Чепіги, Є. Х. Чикаленка та ін. На особливу увагу заслуговує вивчення біографії й науково-педагогічної спадщини українського педагога, психолога, громадського діяча, фундатора української

² Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті : монографія. Київ : Богданова А. М., 2008. 406 с.

³ Березівська Л. Д. Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Ін-т педагогіки АПН України. Київ, 2009. 505+366 арк.

⁴ Березівська Л. Д. Реформи шкільної освіти в Україні у XX столітті: документи, матеріали і коментарі : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. : хрестоматія / Ін-т педагогіки НАПН України. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2011. 384 с. : табл.

національної школи Якова Феофановича Чепіги (Зеленкевича); упорядкування праць вченого та підготовка оригінального навчального посібника, у якому представлені його вибрані твори⁵. Лариса Дмитрівна також аналізує творчий шлях і напрацювання знаних українських дослідників – О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинської та ін.

Сьогодні науковий доробок ученої становить майже 370 наукових праць, серед яких *п'ять монографій* – дві одноосібні: «Освітньо-виховна діяльність київських просвітницьких товариств (друга половина XIX – початок XX ст.)» (1999), «Реформування шкільної освіти в Україні у XX столітті» (2008) і три у співавторстві: «Диференційований підхід в історії української школи (кінець XIX – перша третина XX ст.)» (2013), «Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія» (2013), «Педагогічно-просвітницька діяльність громадських організацій України (друга половина XIX – початок XX ст.)» (2015); *сім навчальних посібників* для закладів вищої педагогічної освіти – два одноосібні: «Чепіга (Зеленкевич) Я. Ф.: вибрані педагогічні твори» (2006)⁶, «Реформи шкільної освіти в Україні у XX столітті: документи, матеріали і коментарі : хрестоматія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів» (2011, із грифом МОН України) і п'ять у співавторстві: «Маловідомі першоджерела української педагогіки (середина XIX – початок XX ст.)» (2003), «Українська педагогіка в персоналіях» (2005, із грифом МОН України), «Нариси з історії новаторських навчальних закладів України (XX ст.) : навчальний посібник» (2010, із грифом МОН України)⁷, «Нариси з історії розвитку диференційованого підходу до організації навчання в українській школі (кінець 30-х – 80-ті рр. XX ст.)» (2017)⁸, «Антологія текстів з

⁵ Чепіга (Зеленкевич) Я. Ф. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. / Яків Феофанович Чепіга (Зеленкевич) ; Ін-т педагогіки АПН України ; [упоряд., авт. передм., вступ. ст. Л. Д. Березівська]. Харків : ОВС, 2006. 327 с.

⁶ Чепіга (Зеленкевич) Я. Ф. Вибрані педагогічні твори : навч. посіб. / Яків Феофанович Чепіга (Зеленкевич) ; Ін-т педагогіки АПН України ; [упоряд., авт. передм., вступ. ст., бібліогр. покажч. Л. Д. Березівська]. Харків : ОВС, 2006. 327 с. URL: <http://www.ovc.kharkov.ua/selen.pdf>.

⁷ Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (XX століття) : навч.-метод. посіб. / [Сухомлинська О. В., Курило В. С., Дічек Н. П., Березівська Л. Д., Побірченко Н. С., Антоненко Н. Б., Бондар Л. С., Філімонова Т. В., Антоненко М. Я., Куліш Т. І., Шевчук О. М. ; за ред. О. В. Сухомлинської, В. С. Курила] ; АПН України, Ін-т педагогіки, Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». – Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2010. 444 с. URL: http://vuzlib.com.ua/articles/book/22625-Narisi_z_%D1%96stor%D1%96%D1%97_rozvitku_n/1.html.

⁸ Державна політика щодо диференціації організації й змісту шкільної освіти в радянській Україні. Нариси з історії розвитку диференційованого підходу до організації навчання в українській школі (кінець 30-х – 80-ті рр. XX ст.) : посібник / кол. авт. : О. В. Сухомлинська, Н. П. Дічек, Л. Д. Березівська, Н. М. Гупан, Л. В. Пироженко [та ін.] ; за заг. ред. Н. П. Дічек. Київ : [Пед. думка], 2017. 768 с. URL: http://undip.org.ua/upload/iblock/3f2/posibnyk_13_07_2017_last.pdf.

реформування освіти в Україні: програми, концепції, проекти (1991–2017): хрестоматія» (2019)⁹; «Енциклопедія освіти» (2008, у співавторстві) та ін.

Підсумком багаторічної роботи з проблеми реформування загальної середньої освіти став упорядкований Л. Д. Березівською покажчик «Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства» (2019)¹⁰, який отримав високу оцінку фахівців. Вона також є співавтором бібліографічних посібників: «Спеціалізовані вчені ради як складник розвитку Інституту педагогіки НАПН України» (2016)¹¹, «Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження» (2018)¹² та ін.

Лариса Дмитрівна долучилася й до написання такої ґрунтовної праці вчених НАПН України за редакцією академіка В. Г. Кременя, як «Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2016), зокрема розділу «Бібліотечно-інформаційне забезпечення освіти».

Вона завжди в науковому пошуку. Результати її наукових досліджень викладено в 170 *статтях в українських* (із них 6, що входять до міжнародних наукометричних баз даних) і *зарубіжних* (із них 13 (7 англійською мовою), що входять до міжнародних наукометричних баз даних, 2 в українсько-польських виданнях) *фахових виданнях* тощо.

Напрацювання Л. Д. Березівської, які мають вагоме теоретичне й практичне значення для української педагогічної науки та освіти, лягли в основу монографій, навчальних посібників, авторських курсів «Історія освітньо-виховних систем» (курс для магістрів), «Зміст і структура наукового дослідження з фаху (13.00.01)» (курс для аспірантів). Учена обґрунтувала думку

⁹ Антологія текстів з реформування освіти в Україні: програми, концепції, проекти (1991–2017): хрестоматія / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Сухомлинська О. В., Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л. та ін. ; наук. ред.: Сухомлинська О. В., Березівська Л. Д.]. Вінниця : Твори, 2019. 525 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716658/>; <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20637>.

¹⁰ Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Л. Д. Березівська ; НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 251 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716674/>; <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20781>.

¹¹ Спеціалізовані вчені ради як складник розвитку Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (1994–2014) : [наук.-допом. покажч.] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т педагогіки НАПН України ; [уклад.: Л. Д. Березівська та ін. ; наук. ред.: Л. Д. Березівська, О. М. Топузов]. Київ : Ін-т педагогіки НАПН України, 2016. 452 с. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/05/specializovani_2016.pdf.

¹² Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження : біобібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Сухомлинська В. О., Березівська Л. Д., Страйгородська Л. І. та ін. ; наук. ред. Березівська Л. Д.]. Вінниця : Твори, 2018. 395 с. (Серія «Видатні педагоги світу» ; вип. 12). URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications>.

про важливість історії педагогіки як науки та як навчальної дисципліни в структурі педагогічної освіти^{13, 14}.

Л. Д. Березівська не лише продукує нові наукові ідеї, а й веде за собою, бачить перспективу. Основні принципи методології досліджень з історії освіти творчо втілюють учні Лариси Дмитрівни в наукових розвідках із різних актуальних проблем: генеза поняття духовності в педагогічній думці України (друга половина XIX – 20-ті роки XX ст.) (М. Д. Прищак); оцінювання навчальних досягнень учнів у вітчизняній освіті (80-ті роки XIX – початок 40-х років XX століття) (С. С. Остапчук); розвиток системи підвищення кваліфікації вчителів народних шкіл в Україні другої половини XIX – початку XX століття (Н. Р. Петрошук); організаційно-педагогічні засади діяльності Наркомосу УСРР у галузі шкільної освіти (1919 – початок 20-х рр. XX ст.) (О. В. Мушка); розвиток системи підвищення кваліфікації вчителів народних шкіл в Україні другої половини XIX – початку XX століття, педагогічна та просвітницька діяльність Марії Грінченко (1863–1928) (М. В. Лашко); розвиток початкової освіти в Україні другої половини XX – початку XXI ст. (Т. Л. Гавриленко); поступ національного компонента в організації та змісті освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти України (1917–2017) (В. В. Олійник) та ін. Наукова школа Л. Д. Березівської набуває активного розвитку на засадах науковості, академічної доброчесності, системності, історизму, міждисциплінарності, академічної мобільності, прогностичності. За керівництва й консультування Лариси Дмитрівни підготовлено сім кандидатів та одного доктора педагогічних наук за спеціальністю «загальна педагогіка та історія педагогіки»¹⁵.

Підтвердженням визнання світовою науковою спільнотою наукової школи Л. Д. Березівської є її участь за запрошенням зарубіжних учених у міжнародних наукових заходах: Міжнародній науковій конференції «Педагогічні ідеї Сухомлинського і сучасна освіта: до 100-річчя з дня народження» (Китайська Народна Республіка, м. Пекін, Інститут міжнародної і

¹³ Літопис сучасної науки і освіти України: наукові школи, авторські системи і концепції / редкол.: В. Г. Кремень, В. І. Луговий, О. М. Топузов, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, Л. І. Ткаченко, Ю. А. Шеремета. Київ : Альфа-Віта, 2018. С. 92

¹⁴ Березівська Л. Д. Історія освіти як наука та як навчальна дисципліна в незалежній Україні: суперечливі тенденції. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії* : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю / ред. кол.: Топузов О. М., Сисоєва С. О., Дічек Н. П., Култаєва М. Д. та ін.; 20 травня 2020 р., м. Київ, Інститут педагогіки НАПН України. Київ, 2020. С. 19–21. URL: http://undip.org.ua/news/library/zbirniki_detail.php?ID=9916.

¹⁵ Літопис сучасної науки і освіти України: наукові школи, авторські системи і концепції / редкол.: В. Г. Кремень, В. І. Луговий, О. М. Топузов, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, Л. І. Ткаченко, Ю. А. Шеремета. Київ : Альфа-Віта, 2018. С. 92.

порівняльної педагогіки Пекінського педагогічного університету, 2018 р.)¹⁶; Міжнародній науковій конференції «Історія педагогіки як наука і навчальний предмет: минуле, сьогодення та перспективи» (Чорногорія, м. Никшич, Філософський факультет Університету Чорногорії, 25–26 червня 2019 р.)¹⁷. Із 2016 р. вона є членом Британської спілки істориків освіти¹⁸.

Лариса Дмитрівна зробила вагомий внесок у підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації України. Із квітня 2002 р. до червня 2015 р. працювала вченим секретарем спеціалізованої вченої ради Д 26.452.01 Інституту педагогіки НАПН України для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) педагогічних наук. Нині вона є членом двох спеціалізованих вчених рад (докторська – в Інституті педагогіки НАПН України й кандидатська – у Київському університеті імені Бориса Грінченка) за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Подальша доля вченої пов'язана з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського НАПН України (далі – ДНПБ). Із 2011 р. вона бере участь у створенні біобібліографічних покажчиків із серії «Видатні педагоги світу», організовує Студію молодого науковця, а з 2015 р. очолює цю наукову установу¹⁹.

Під її керівництвом ДНПБ як наукова установа та спеціальна книгозбірня здійснює наукові дослідження з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, інформаційної діяльності, педагогічного джерелознавства й біографіки, історії освіти, сухомлиністики для науково-інформаційного забезпечення сфери освіти, педагогіки, психології; формує національний галузевий інформаційний ресурс; забезпечує науково-методичний супровід діяльності мережі освітянських книгозбірень МОН України та НАПН України; здійснює соціокультурну роботу²⁰.

¹⁶ Березівська Л. Д. Діяльність Наукової бібліотеки в Рік Сухомлинського. *Освіта і суспільство*. 2019. № 3. URL: https://dnpb.gov.ua/wpcontent/uploads/2019/10/Berezovsky-Modern-Library_2019.pdf.

¹⁷ Berezivska L. D. Textbooks on history of education in the structure of pedagogical education of the independent Ukraine (1991–2018). *History of Education as a Scientific Pedagogical Discipline and a Teaching Subject – Past, Present and Perspectives*: international scientific conference, 25–26 June, 2019. Nikšić, Montenegro, 2019. P. 42–43.

¹⁸ Березівська Лариса Дмитрівна. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/портфолію-науковців/>.

¹⁹ Натхнення зберігати вічні духовні цінності [про директора ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Л. Д. Березівську]. *Педагогічна газета*. 2015. № 5. С. 8.

²⁰ Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського: здобутки та перспективи (2015–2019) : [інформаційний довідник] / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [наук. ред. Л. Д. Березівська ; авт. кол.: Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська, С. М. Кравченко та ін.]. Вінниця : Твори, 2019. 204 с. До 20-річчя Державної

Л. Д. Березівська стала ініціатором низки реформаційних заходів, що дали новий поштовх у розбудові інноваційної моделі наукової бібліотеки, активізували наукову роботу. Нею розроблено механізми модернізації наукової, науково-інформаційної діяльності. Позитивні зміни, що відбулися в бібліотеці, сприяли утвердженню іміджу та підвищенню статусу установи серед наукової, освітянської й бібліотечної спільноти.

За наукової редакції Лариси Дмитрівни протягом 2015–2017 рр. підготовлено Стратегію розвитку ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на 2017–2026 рр., яку оновлено в 2020 р.²¹. У документі визначено пріоритети діяльності, ключові напрями розвитку та завдання щодо їх реалізації. Стратегію створено з урахуванням програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх» стосовно формування суспільства знань, гарантування рівного доступу населення до джерел інформації, духовності й культури.

Наукові дослідження й підготовка продукції бібліотеки завжди в полі зору Лариси Дмитрівни. За останні роки це: збірники тез звітної конференції «Інформаційне забезпечення сфери освіти України» (2015–2019), наукові збірники матеріалів історико-педагогічних заходів, інформаційний довідник «Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського: здобутки та перспективи (2015–2019)», щорічні випуски «Календаря знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки» (2015–2019), монографії, довідкові видання (бібліографічні покажчики, каталоги) тощо.

Нині Лариса Дмитрівна розвиває педагогічне джерелознавство як міждисциплінарну галузь науки й метод пізнання, спрямований на створені людством документальні об'єкти; досліджує проблему реформування загальної середньої освіти незалежної України крізь призму джерелознавства; керує наповненням електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу». Усі ці наукові напрями інтегруються в науковому дослідженні «Педагогічна наука та освіта в особах, документах і бібліографії» (2020–2022), яке здійснюють співробітники відділу педагогічного джерелознавства та біографістики під її керівництвом.

За ініціативи Л. Д. Березівської й підтримки Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України в ДНПБ створено відділ історії

науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=21138>.

²¹ Стратегія розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського на 2017–2026 роки / Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт. Березівська Л. Д., Зозуля С. М., Страйгородська Л. І.] ; за заг. ред. Л. Д. Березівської. Київ, 2017. 27 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2017/12/Development-strategy-2017-2026_ukr.pdf.

освіти (із 2020 р. – відділ педагогічного джерелознавства та біографістики) і сектор сухомлиністики в його складі; систематично проводяться міжнародні та всеукраїнські науково-практичні заходи історико-педагогічного спрямування²²; здійснюється широкомасштабна наукова, науково-інформаційна, соціокультурна робота щодо розвитку сухомлиністики на базі оновленого в 2016 р. читального залу Фонду В. О. Сухомлинського²³. Вона є організатором та постійним учасником всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференцій, зокрема щорічних педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (модерує бібліотечну секцію).

У ДНПБ за координування та безпосередньої участі Л. Д. Березівської проведено 13 наукових заходів з історії освіти, зокрема 5 всеукраїнських науково-практичних семінарів («Українські педагоги про національно-патріотичне виховання», 2016 р.; «Розвиток освіти в добу Української революції (1917–1921)», 2017 р.; «Джерела та історіографія про трансформаційні процеси в освітньому просторі України (1991–2017)», 2018 р.; «Василь Сухомлинський та сучасне дошкілля», 2018 р.; «Форми репрезентації джерел з історії освіти», 2019 р.) та ін.

Відзначимо ще одну ініціативу: вперше в Україні з 2017 р. започатковано організацію науково-методологічних семінарів з історії освіти на базі відділу історії освіти, модератором яких є академік О. В. Сухомлинська. Відбулося 4 науково-методологічні семінари: настановний (30 березня 2017 р.), «Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень» (25 жовтня 2017 р.), «Історіографія як важливий складник досліджень з історії освіти: європейський і вітчизняний виміри» (23 жовтня 2018 р.), «Регіональні виміри розвитку освітнього простору в Україні» (23 жовтня 2019 р.)²⁴. За результатами семінарів опубліковано збірники тез, науковим редактором яких є Л. Д. Березівська. Ці заходи нині гуртують істориків освіти України довкола актуальних історико-педагогічних проблем.

²² Березівська Лариса Дмитрівна. URL: <https://ula.org.ua/pro-uba/struktura/prezidiya/prezydiia-ukrainskoi-bibliotechnoi-asotsiatsii-2015-2018/3259-berezivska-larysa-dmytrivna>.

²³ Березівська Л. Д. Про наукову і науково-організаційну діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського за 2015–2019 рр. та перспективи її розвитку / Л. Д. Березівська. *Вісник Національної академії педагогічних наук України* / НАПН України. Київ, 2019. № 1. URL: <http://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/9/8>.

²⁴ Березівська Л. Д. Відділ історії освіти / Л. Д. Березівська, С. В. Тарнавська. *Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського: здобутки та перспективи (2015–2019): [інформаційний довідник]* / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; [наук. ред. Л. Д. Березівська; авт. кол.: Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська, С. М. Кравченко та ін.]. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. С. 12, 20–22. До 20-річчя Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/handbook_DNPB_2015-2019.pdf.

Тримаючи в полі зору всі напрями діяльності ДНПБ, Лариса Дмитрівна докладає колосальних зусиль щодо інтенсифікації впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема як засобу наукової комунікації. Так, багатоаспектно діяльність бібліотеки презентує оновлений у 2016 р. двомовний вебпортал – веборієнтована технологічна платформа, що наявна також і в мобільній версії. Модернізація порталу суттєво вплинула, окрім іншого, й на збільшення кількості дистанційних користувачів. Налагоджено систематичне використання соціальних мереж, онлайн-технологій у роботі ДНПБ. Започатковано оригінальні та перспективні віртуальні проекти: «Бібліометрика педагогічної науки» (2017), «Читаємо Сухомлинського онлайн...» (2020), «Ми стоїмо на плечах наших попередників» (2020) на основі електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу», формується база даних «Національна академія педагогічних наук України» (2017). Таким чином, відбувається процес соціальної комунікації як у реальному, так і віртуальному просторі. Отже, сьогодні бібліотека інтегрує свої продукти й послуги в мережеве середовище, саме туди, де працюють користувачі.

При цьому Лариса Дмитрівна як історик усвідомлює величезне значення першоджерел для здійснення наукових розвідок, тому багато уваги приділяє збереженню, вивченню та популяризації рідкісних видань із фонду ДНПБ, зокрема наукового об'єкта «Документи педагогіко-психологічного та історико-культурного напрямку 19–20 століття (1850–1917 рр.)», що становить національне надбання України. Із цією метою в 2016 р. було відкрито кімнату-музей рідкісної книги, де проводяться лекції, екскурсії й організовано експозиційно-виставкову роботу.

Для введення до наукового обігу джерел, недоступних за радянської доби, до 100-річчя Української революції в 2017 р. оцифровано періодичне освітянське видання «Вільна українська школа» (1917–1920), яке розміщено в Науково-педагогічній електронній бібліотеці ДНПБ у відкритому доступі.

Із перших днів керування бібліотекою Лариса Дмитрівна згуртувала її працівників щодо виявлення витоків формування фонду та вивчення історії книгозбірні. Результатом цієї роботи стало створення музейної експозиції «ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського: історія і сучасність» та її відкриття у 2018 р. із нагоди 20-річчя заснування установи.

Л. Д. Березівська доклала значних зусиль і для активізації різноаспектної соціокультурної роботи в бібліотеці. Так, із 2015 р. успішно реалізується започаткований нею проєкт – науково-педагогічний лекторій «Інформаційне забезпечення інноваційного розвитку освіти й науки», метою якого є розкриття

фондів ДНПБ, популяризація галузевого інформаційного ресурсу й творчої спадщини видатних педагогів України та світу, підвищення інформаційної культури користувачів і здійснення науково-інформаційного забезпечення фахових потреб науковців та практиків освітянської галузі України.

Важливо, що Лариса Дмитрівна, впроваджуючи новації, прагне зберегти багаторічні напрацювання ДНПБ, розвивати їх, додавати креативні ідеї в різні напрями діяльності установи.

Під її керівництвом бібліотека активно співпрацює з МОН України, установами НАПН України, закладами освіти, бібліотеками, Педагогічним музеєм України, Малою академією наук, громадськими організаціями (Українська бібліотечна асоціація (УБА), Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського та ін.) тощо; бере активну участь в організації заходів на виконання державних програм: Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України, Програми спільної діяльності НАН України та НАПН України тощо.

За сприяння Л. Д. Березівської та її активної участі розвивається й міжнародне співробітництво із зарубіжними освітніми, науковими установами, бібліотеками та громадськими організаціями. У 2017 р. за підтримки програми ЄС Еразмус+ (Жан Моне) створено Пункт європейської інформації (проект УБА «Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації в бібліотеках») із метою інформування населення про ЄС, інформаційного забезпечення студентів під час навчання й здійснення дослідницької роботи з питань європейської інтеграції. Активізувалася участь у міжнародних науково-практичних заходах зарубіжних країн і міжнародна мобільність наукових співробітників.

Ініційований директором у 2016 р. науково-методологічний семінар «Наукова бібліотека та якість сучасної освіти» став доброю традицією, сприяє підвищенню фахового рівня її співробітників і працівників бібліотек наукових установ НАПН України. Істотною є підтримка наукової молоді, задля чого було створено Раду молодих вчених, яка прагне налагоджувати творчі зв'язки з об'єднаннями молодих учених наукових установ НАПН України та закладів вищої освіти України.

Усвідомлюючи необхідність популяризації діяльності ДНПБ та вшанування пам'яті її видатних особистостей, Л. Д. Березівська ініціювала в 2016 р. відзначення працівників іменними нагородами бібліотеки: Дипломом

імені Павли Рогової (за вагомий внесок у розвиток освіти й науки) та Дипломом імені Майї Самборської (за відданість бібліотечній справі).

Надзвичайно важливими є здійснені під керівництвом Лариси Дмитрівни практичні заходи щодо забезпечення матеріально-технічних і санітарно-гігієнічних вимог до організації робочого процесу, зокрема ремонту приміщень, оновлення оргтехніки тощо. Ця робота триває.

Завдяки великій працездатності Л. Д. Березівська займається активною науково-організаційною й громадською діяльністю. Бере участь у роботі Президії НАПН України, бюро Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки; є вченим секретарем та експертом Експертної ради з педагогічних наук МОН України; членом експертної групи з оцінювання ефективності діяльності наукових установ за науковим напрямом соціогуманітарних наук МОН України; входить до складу Комісії з питань наукових об'єктів, що становлять національне надбання. Очолює вчену раду ДНПБ. Вона є членом бюро Всеукраїнської асоціації імені Василя Сухомлинського, УБА²⁵, головою редакційної колегії електронного періодичного видання «Науково-педагогічні студії» (засновано 2017 р.); членом редакційної колегії наукових збірників «Педагогічний дискурс: теорія і практика», «Історико-педагогічний альманах», наукового журналу «Education: Modern Discourses (Освіта: Сучасні дискурси)». Лариса Дмитрівна ініціювала створення секції працівників шкільних бібліотек УБА.

Л. Д. Березівська – знана вчена, історик освіти, а з 2015 р. ще й фахівець бібліотечно-інформаційної сфери. Вона все більше уваги приділяє питанням розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності в напрямі формування національного інформаційного простору, науково-інформаційного забезпечення сфери освіти, сприяння міжнародному інформаційному співробітництву, ефективному представленню національного інформаційного ресурсу, зокрема здобутків наукової думки та історичної спадщини в глобальному інформаційному просторі.

За внесок у розвиток педагогічної науки, науково-інформаційну діяльність у сфері освіти Л. Д. Березівську неодноразово було відзначено почесними нагородами: медалями «Академік М. Д. Ярмаченко» (2015), «Незалежність України» (2016), «Ушинський К. Д.» (2019); нагрудним знаком МОН України «Василь Сухомлинський» (2018); Почесними грамотами

²⁵ Березівська Лариса Дмитрівна. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/портфоліо-науковців/>.

Кабінету Міністрів України (2010), Верховної Ради України (2017), Національної академії аграрних наук України (2019), Всеукраїнської асоціації Василя Сухомлинського (2015, 2019), МОН України (2001), НАПН України (2007); Грамотами Верховної Ради України (2004), Президії Національної академії наук України, Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (КМДА) (2017) та ін. Багатогранна діяльність Лариси Дмитрівни відзначена в номінаціях газети «Освіта», її визнано кращим освітянином 2017 р., 2018 р., лауреатом відзнак «Засвіти вогонь»²⁶, «Лиш Храм збудуй»²⁷.

Свій ювілей учена зустрічає з новими ідеями щодо подальшого поступу української педагогічної науки й освіти, науково-інформаційної та бібліотечної сфери. Захоплена своєю справою, Лариса Дмитрівна Березівська є умілим керівником, професійним організатором, їй притаманна здатність повести за собою команду, сприяти створенню умов для особистісного розвитку співробітників. Вона взірець працездатності, цілеспрямованості, наполегливості, сумлінності й відданості своїй справі для колег та учнів. Тож зичимо ювілярці міцного здоров'я, творчої наснаги, невтомного прагнення до наукового пошуку, нових здобутків і досягнень у професійній діяльності!

Тетяна Гавриленко,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціальної роботи
та освітніх і педагогічних наук Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

Людмила Страйгородська,
кандидат історичних наук,
заступник директора з науково-інформаційної
та бібліотечної роботи
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

²⁶ Кращі освітяни 2017 року. *Освіта*. 2018. 3–10 січ. (№ 1/2). С. 4–9.

²⁷ Кращі освітяни 2018 року. *Освіта*. 2019. 2–9 січ. (№ 1/2). С. 2–7.